

Dlaczego zwierzęta mieszkają w bloku Maćka?"

Scenariusz do bajki kamishibai autorstwa Rafała Witka
z ilustracjami Agnieszki Antoniewicz

WPROWADZENIE

Bajka pt. „Dlaczego zwierzęta mieszkają w bloku Maćka?” przygotowana została przez Stowarzyszenie Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła” z myślą o zajęciach dotyczących deforestacji, czyli niebezpiecznego w skutkach zjawiska wylesiania – zwłaszcza najcenniejszych ekosystemów leśnych, jakimi są co raz już rzadsze na świecie lasy pierwotne, czy choćby lasy naturalne. Te, wykształcone przez wieki zbiorowiska, będące swoistymi bastionami bioróżnorodności, ważne są nie tylko przez wzgląd na swe bogactwo gatunkowe. Oczywiście sam fakt zachowania rzadkich gatunków roślin, zwierząt, grzybów czy innych organizmów (często nawet nam nieznanymi!) oraz niezwykłych procesów biologicznych, jest wystarczającym powodem dla ochrony tętniących życiem lasów, na tym jednak wcale nie kończą się argumenty przemawiające za ich zachowaniem w jak najbardziej naturalnym stanie.

Współczesna wiedza naukowa dobitnie pokazuje wartość lasów. Wyraz „wartość” nasuwa na myśl funkcję zaopatrzeniową. Rzeczywiście w kontekście znaczenia lasu w życiu człowieka, często na pierwszym planie umieszcza się możliwość pozyskiwania surowców. Najczęściej wycenia się je wręcz na podstawie możliwości pozyskiwania drewna. Nie powinniśmy unikać tego tematu. Warto uświadomić dzieciom, że znaczenie drewna jako surowca, owszem jest istotne, niemniej zaopatrywać nas w nie powinny lasy gospodarcze, specjalnie przeznaczone na ten cel, gospodarowane w sposób zrównoważony, a nie sędziwe puszcze o naturalnym bądź wręcz pierwotnym charakterze. Zrównoważona gospodarka leśna oznacza gospodarowanie obszarami leśnymi w sposób, który utrzymuje ich różnorodność biologiczną, zdrowotność, produktywność, zdolność do regeneracji i zachowanie ciągłości w spełnianiu funkcji ekologicznych, gospodarczych i społecznych, bez szkody dla innych ekosystemów (warto poczytać więcej o certyfikatach FSC i PEFC).

Najbliższa każdemu człowiekowi i najbardziej osobista zdaje się być rola estetyczna i rekreacyjna lasów i zadrzewień – oferują znakomitą przestrzeń do spacerów, uprawiania sportów, odpoczynku psychicznego (a więc dodatkowo funkcja zdrowotna, rozwinięta poprzez inhalacje naturalnymi substancjami korzystnymi dla układu

oddechowego i inne aspekty), są też skarbnicą artystycznych inspiracji lub po prostu miłych doznań estetycznych. Dzięki obecności w lesie czerpiemy wiele osobistych korzyści, każdy według własnych potrzeb. Wpływ lasów na nasze życie jest jednak o wiele szerszy. Pełnią one w przyrodzie niezmiernie ważne funkcje regulacyjne, zarówno o znaczeniu lokalnym jak i globalnym.

Powierzchnie leśne regulują wilgotność otoczenia, a tym samym temperaturę oraz wpływają na krążenie wody w przyrodzie. Działają jak magazyn wody opadowej, przechwytyjący jej nadmiar w czasie opadów i oddający powoli wtedy, gdy opadów brak. Przeciwdziała to zarówno nadmiernym wezbraniom rzek, a co za tym idzie również powodziom, czy lokalnym podtopieniom, jak i suszom. Umacniając korzeniami grunt chronią przed osuwiskami, obniżają poziom hałasu, a stanowiąc barierę rozpraszającą silne wiatry, mogą zmniejszać skutki ich działania. Niebagatelny wpływ wywierają także na jakość powietrza w dolnych warstwach atmosfery, a więc tego, którym oddychamy na co dzień. Ta zdolność – wychwytywania zanieczyszczeń – sprawia, że ich wartość rośnie znacząco. Drzewa pobierają z powietrza dwutlenek węgla, uważany obecnie za najbardziej problematyczny z gazów cieplarnianych, przyczyniających się bezpośrednio do dynamicznych zmian klimatu ziemskiego i wszelkich generowanych przez nie problemów. Przez lata funkcjonowania ekosystemy leśne zdołały zmagazynować ogromne ilości węgla, który podczas deforestacji wraca do atmosfery. Naukowcy otwarcie mówią o tym, że zaraz po spalaniu paliw kopalnych, to właśnie deforestacja stanowi jedno z najistotniejszych przyczyn globalnego ocieplenia. Warto dodać, że w kontekście klimatycznym, samo sadzenie drzew ma dalece mniejsze znaczenie niż ochrona istniejących najstarszych i najstabilniejszych ekosystemów leśnych, z naciskiem na lasy deszczowe Amazonii, Indonezji i Afryki równikowej.

Tymczasem dane publikowane przez Global Forest Watch dobitnie pokazują niewiarogodną skalę zniszczenia drzewostanów równikowych. W samym tylko 2020 roku wycięto w tropikach obszar przewyższający powierzchnię całej Islandii! Niestety mimo dziesięcioleci walki o ochronę tych ogólnoswiatowych dóbr, poza małymi wyjątkami, z roku na rok tempo ich degradacji przyspiesza.

Opowieść oparta na podróży Małego Rysia Rudka ma za zadanie przybliżyć dzieciom te kwestie, a tym samym zaszcześcić w ich świadomości wartości dzikich puszczy, dżungli, borów... i podążając dalej tym tropem – drzew w ogólności. Pamiętajmy jednak, że warsztaty te skierowane są do najmłodszych – przedszkolaków i dzieci szkolnych z pierwszego etapu nauczania. Nie łudźmy się, że grupy w tym wieku, zdołają podczas zajęć wykonać pracę głęboko poruszającą wątki klimatyczne, pojąć skomplikowane zależności czy ostatecznie wziąć odpowiedzialność za losy świata. Na to wszystko jeszcze przyjdzie pora, na razie warto skupić się na tym, by bez straszenia

starać się wytworzyć w nich pozytywny obraz świata, którego będą chciały strzec, gdy będą miały ku temu sposobność oraz by przekazać im podstawowy „katalog” dobrych praktyk, do którego będą mogły powrócić w odpowiednim dla siebie czasie.

Przed rozpoczęciem warsztatów dotyczących deforestacji w powiązaniu ze zmianami klimatu zachęcamy do rozszerzenia wiedzy dotyczącej tej tematyki o treści zawarte w następujących źródłach:

- ▶ Artykuł szeroko omawiający ekologiczne funkcje lasu:
http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_21697_se-b_2021_19_1_05/c/7912-7362.pdf

- ▶ Mapy i inne dane dotyczące zmian lesistości na świecie:
<https://www.globalforestwatch.org/map/>

- ▶ Materiał omawiający powiązanie wycinki lasów z emisją dwutlenku węgla:
<https://naukaoklimacie.pl/aktualnosci/rola-lasow-w-pochlanianiu-co2-w-pytaniach-i-odpowiedziach-81?fbclid=IwAR38mFa-1lmzb6JpdnirVYC72L0ZCe1BfAgb-MxcXeHqz34HzoqiEYxoFCW8>

- ▶ Omówienie skutków wylesiania lasów tropikalnych:
<https://ziemianarozdrozu.pl/encyklopedia/49/niszczenie-lasow-tropikalnych>

- ▶ Pakiet edukacyjny zawierający dodatkowe informacji i ćwiczenia dotyczące lasów:
<https://www.ekokalendarz.pl/wp-content/uploads/pakiet-03-22-Dzie%C5%84-Las%C3%B3w.pdf>

Wywiad z indiańskim strażnikiem Amazońskiej Puszczy

Potrzebne materiały: Skrzynka butai i bajka „Dlaczego zwierzęta mieszkają w bloku Maćka” i ewentualne atrybuty wybranych postaci.

Sposób prezentacji bajki przy użyciu teatrzyku kamishibai, daje możliwość łatwego wprowadzenia pewnych prostych technik dramowych. Rzecz jasna nie chodzi tu o wymyślanie złożonych scenek czy wyszukanej, przepętnionej symboliką pantonimy. Fabuła sama podpowiada nam konwencję. W pewnym momencie (karta nr 11) główny bohater osiąga cel swojej podróży – Dżunglę Amazońską – gdzie spotyka Strażnika Puszczy. Ten pokazuje mu wycięty fragment Amazonii i dodaje (karta nr 13): „Teraz będą tu pastwiska dla bydła hodowanego na tanią wołowinę, czyli hamburgery. Powiedzieli ludzie i wycięli wszystkie drzewa”. Moment ten wydaje się wręcz stworzony do tego, by odgrywana postać wyszła przed skrzynkę butai, zawierającą obrazy i zwróciła się bezpośrednio do dzieci.

Wykorzystajmy tu technikę dramy zwaną pod nazwami „gorącego krzesła” lub „wywiadu”, pozwalającą rozwinąć nieco sens zawarty w przytoczonym wyżej cytacie, wprowadzić dodatkowe kwestie bądź też rozwiązać budzące się wątpliwości.

Metoda zakłada, że prowadzący stale będąc w roli, siada z dziećmi w centralnym miejscu (czyli na niewygodnym tzw. gorącym krześle) i przez pewien czas pozostaje do ich dyspozycji w roli „bajkowego” eksperta. W celu umocnienia roli, warto posłużyć się charakterystycznym atrybutem – w tym przypadku np., kolorową opaską na głowie z wetkniętym piórem.

Należy zakomunikować dzieciom wprost, że to jest czas na ich pytania. Aby wyeliminować, bardzo prawdopodobną, krępującą ciszę, warto w samej propozycji zawrzeć pewne sugestie, zależne od tego, co sami chcielibyśmy przekazać, np.: „Może chcielibyście wiedzieć, dlaczego nie powinno się wycinać tych drzew?”, „Jesteście ciekawi, co jeszcze powoduje że w Puszczy Rudka panuje susza?”, albo „Czy opowiedzieć wam o tym co możemy zrobić, by zwierzęta z Puszczy nie musiały z niej uciekać?”

lub „Zdradzę wam pewną tajemnicę...”, itd. Moderując w ten sposób sami decydujemy jakie treści będziemy w stanie przekazać dzięki tej aktywności, a jeżeli wśród uczestników znajdzie się dziecko mające ochotę zadać własne pytanie, z dużym prawdopodobieństwem i tak to zrobi.

Ważne by przed powrotem „za skrzynkę”, czyli kontynuowaniem bajki, subtelnie poinformować o tym dzieci, aby całość opowieści była spójna. Można to zrobić przykładowo słowami: „Zaraz, zaraz, tak tu sobie rozmawiamy, a przecież Rudek musi wracać do domu! Rodzice pewnie się o niego martwią!” Następnie wstajemy, zajmujemy miejsce przy teatryku, zmieniamy kartę na 14., dodajemy (tym razem zwracając się już do Rudka): „Trzymaj się!” i kontynuujemy narrację zgodnie z tekstem: „Strażnik lasu pstryknął palcami i magiczna paralotnia wzniosła się w powietrze”.

Przesłanie Rudka z podróży

Potrzebne materiały: W zależności od wybranego wariantu – kartka papieru i coś do pisania dla każdego uczestnika / wydruk pocztówek i znaczków z pakietu wraz z kredkami i klejem do papieru / wydrukowana i zalaminowana „Odznaka Małego Rysia”

Po zakończeniu prezentacji bajki, można sięgnąć po kolejną z technik dramy – technikę zwaną „listem”. Metoda dostępna jest oczywiście w nieco starszych grupach, dzieci potrafiących pisać.

Ćwiczenie powinno być rozpoczęte zaraz po zakończeniu teatryku. Należy usiąść ze wszystkimi w kręgu i poprosić uczestników, by spróbowali wcielić się w postać Małego Rysia Rudka. Niech poczują się jak ten mały odkrywca, za wszelką cenę chcący poznać odpowiedź na pytanie „dlaczego w Puszczy Białowieskiej jest susza”. Niech zastanowią się jak się czuł nasz bohater – czy się bał, był podekscytowany, smucił się rozstaniem z rodzicami i przyjaciółmi, czy cieszył z nadchodzącej przygody? A może wszystko po trochu? Czy był zły dowiedziawszy się od Strażnika Puszczy o wycince lasów deszczowych? Co wtedy mógł pomyśleć? W końcu, co chciałby przekazać ludziom? O co ich poprosić?

Zadaj te pytania w ciszy, niespiesznie, pozostawiając dzieciom nieco czasu na zastanowienie się. Następnie poproś by indywidualnie lub w niewielkich grupach, spisali listy do ludzi w imieniu Rudka i wrzucili je do przygotowanej skrzynki (pudło, kapelusz, kosz). Na zakończenie, nadal pozostając w kręgu, w atmosferze tajemniczości, dobrze jest przeprowadzić wspólne odczytanie listów. Ważne by zrobić to anonimowo, nawet jeśli zostały podpisane. Zawarta w nich treść stanie się zapewne przyczynkiem do zastanowienia się nad ludzkim zachowaniem i jego wpływem na życie zarówno nas samych jak i innych towarzyszących nam w ziemskim życiu organizmów. Czy chcemy postępować tak, aby utrudniać je wszystkim, czy może warto zmienić swoje postępowanie?

Z młodszymi dziećmi, niepotrafiącymi jeszcze pisać, można zmodyfikować tę metodę. Jedną z alternatyw jest poproszenie chętnych o powiedzenie wprost, o co chcieliby prosić ludzi, gdyby byli Rudkiem. Taka osoba na czas wypowiedzi może zająć jakieś specjalne miejsce, o ile nie będzie to dla niej zbyt krępujące. Lepszym rozwiązaniem będzie jednak pozostawienie jej w kręgu i wręczenie na czas mówienia specjalnego „symbolu Małego Rysia” – odznaki, maski, centkowanej peleryny itp.

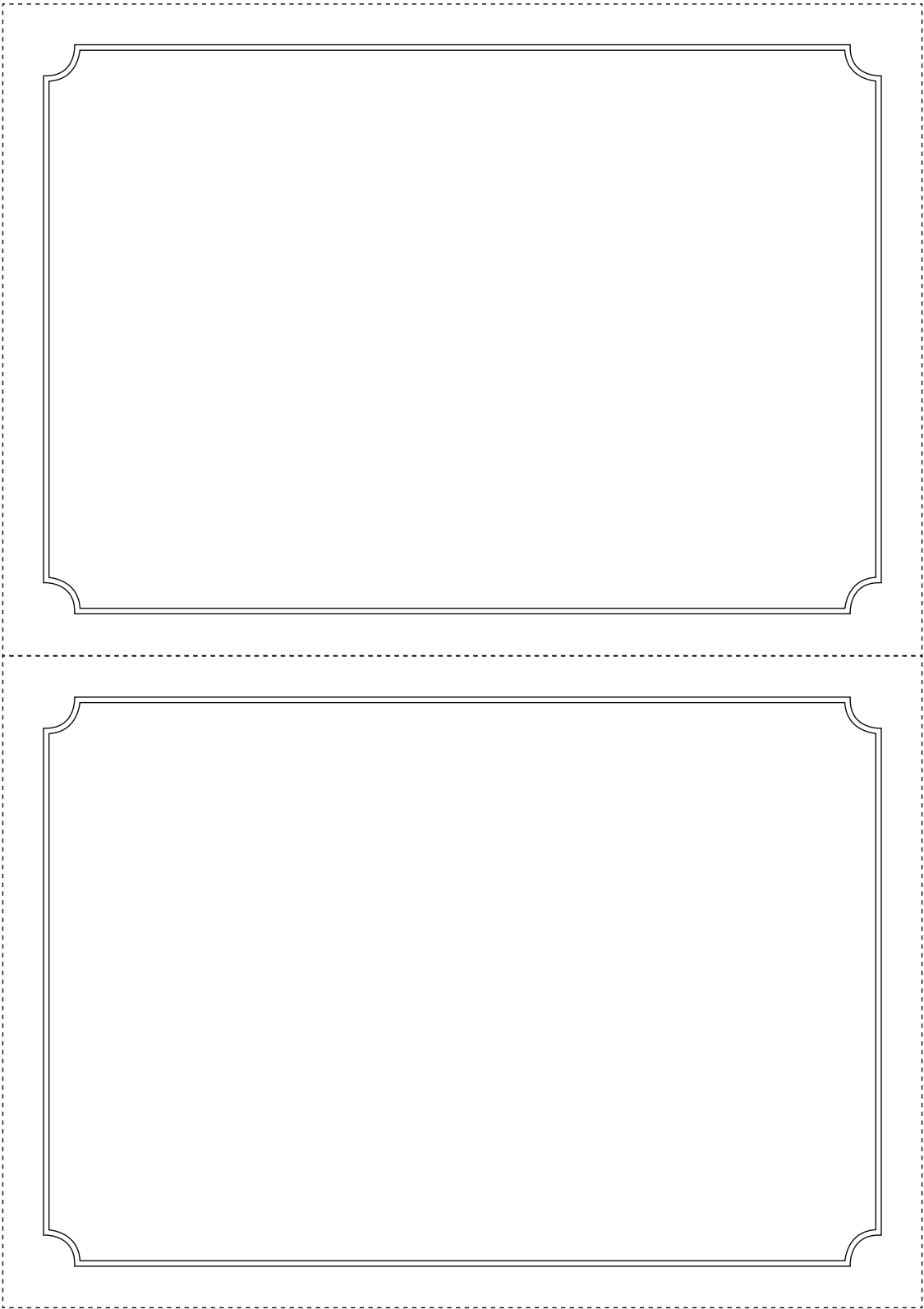
Innym wariantem jest przygotowanie przez dzieci pocztówki z podróży Rudka, na której rysują to, co zapadło im w pamięć. Pocztówki do wydrukowania oraz znaczki, które dzieci mogą same przykleić, przy pomocy kleju do papieru znajdują się poniżej. Po dokończeniu prac i stworzeniu z nich galerii przyjdzie czas na wspólne obejrzenie pocztówek i podsumowanie całej historii.

ZNACZEK

□ □ - □ □ □

ZNACZEK

□ □ - □ □ □

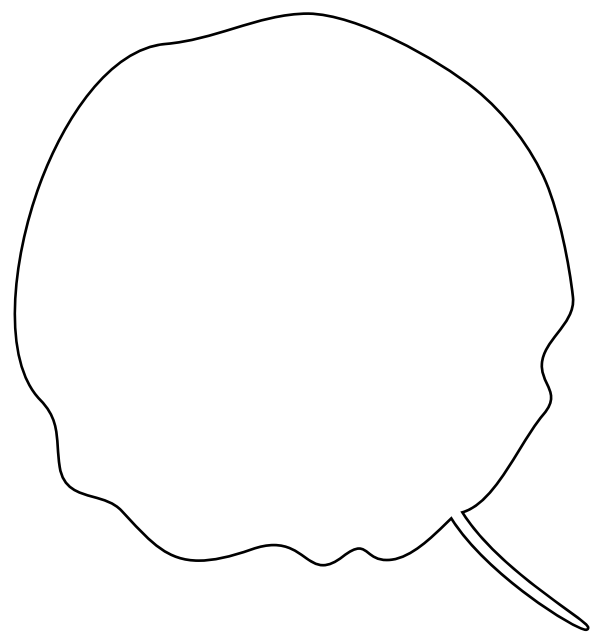
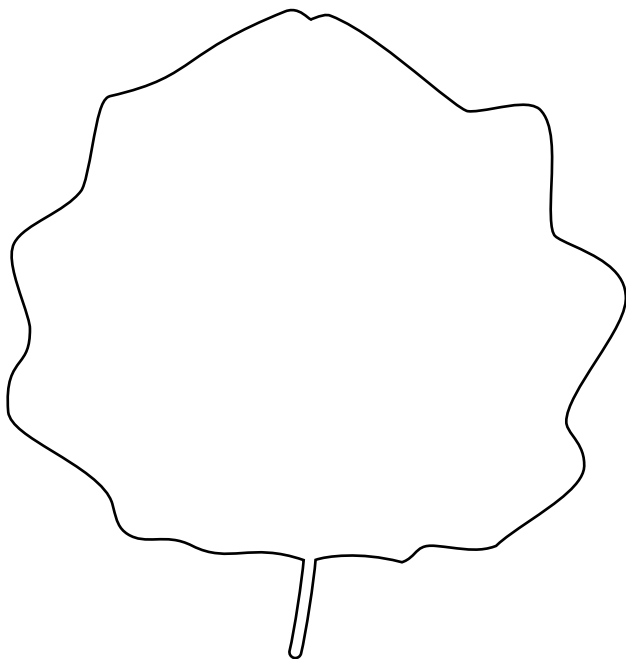
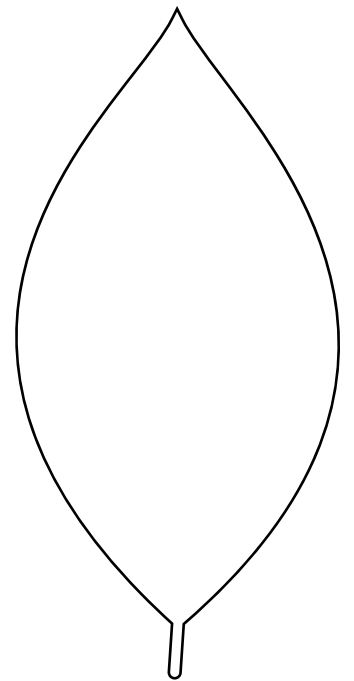
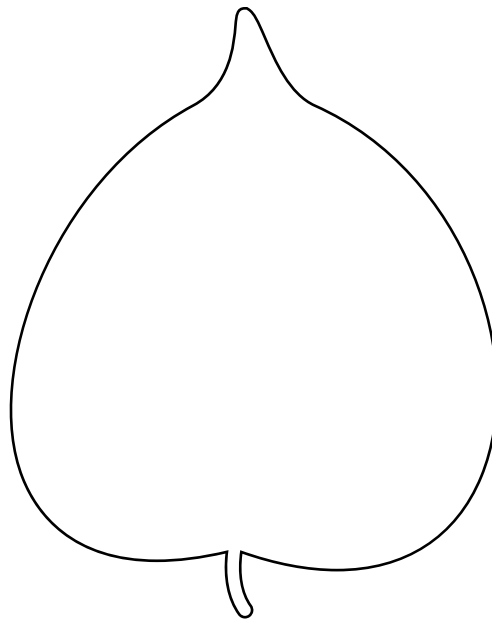
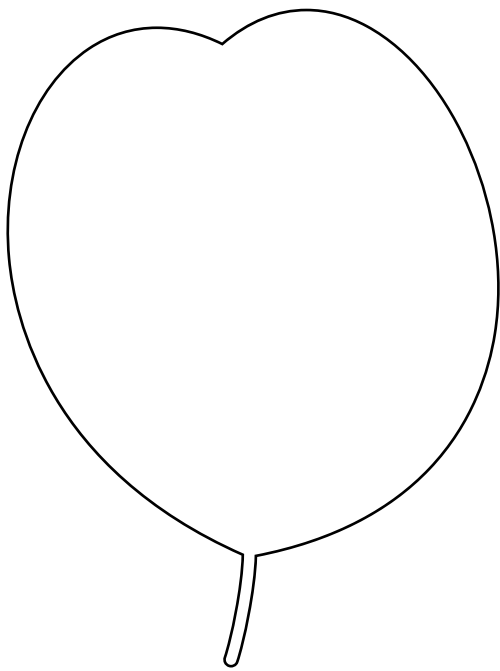
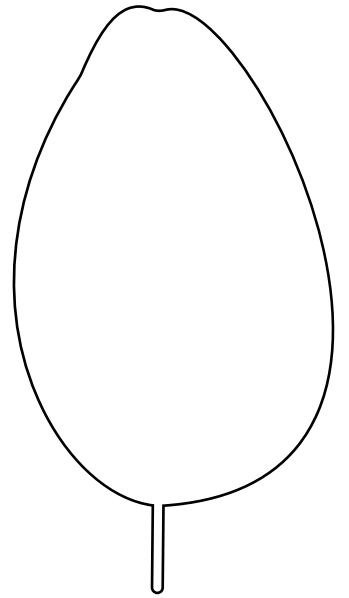
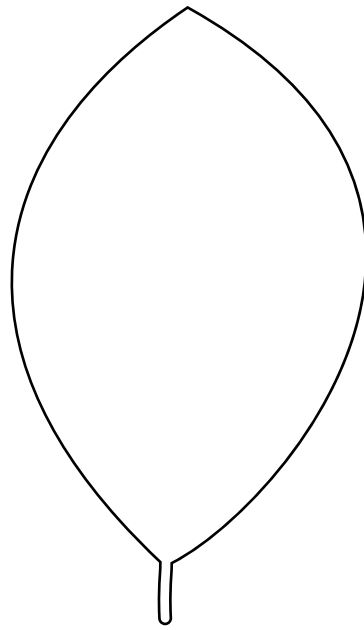
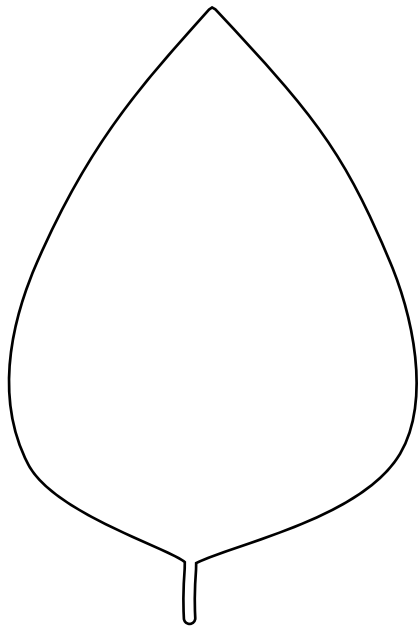

Dziękujemy drzewom za...

Potrzebne materiały: duży arkusz papieru z rysunkiem bezlistnego drzewa, opatrzone nagłówkiem „dziękujemy drzewom za” oraz wydrukowane i wycięte liście z łącznika – w takiej ilości, aby dla każdego dziecka w klasie przypadł co najmniej jeden liść (dobrze mieć zapas, bo niektóre dzieci będą miały pewnie więcej pomysłów).

Zajęcia zaczynamy od rozłożenia na podłodze arkusza z narysowanym drzewem. Zadaniem dzieci jest wymyślenie jak największej ilości rzeczy, za które możemy być wdzięczni drzewom. Każdy pojawiający się pomysł zapisujemy na osobnym listku, starając się pilnować, by pomysły się nie powtarzały. Przygotowane w ten sposób liście dzieci przyklejają osobiście do gałęzi drzewa. Dobrze jest co jakiś czas wspomóc uczniów w wymyślaniu pomysłów, aby w ulistnionej koronie znalazły się również mniej oczywiste funkcje drzew jak np. zapewnienie odpowiedniej wilgotności w miastach, ochrona przed powodziami, oczyszczanie powietrza, ochrona gleb, dawanie schronienia i pożywienia zwierzętom, funkcja rekreacyjna lasów, umożliwianie rozwoju techniki i podróży (kiedyś wszystkie statki, wozy były drewniane itp.). Kiedy pomysły się wyczerpią, zastanówcie się czy waszym zdaniem drzewa są ważne? Czy moglibyśmy żyć bez drzew? Jak wyglądałby świat bez nich? W finalnym momencie powieście plakat z ulistnionym drzewem w widocznym miejscu klasy, aby mógł Wam przypominać o znaczeniu drzew.

Co z ciebie wyrośnie?

Potrzebne materiały: Małe doniczki, kubeczki po jogurtach lub puszki oraz ziemia do zasadzenia nasion.

Po przeprowadzeniu zajęć z teatrzykiem kamishibai czas na spotkanie drzew w naturze. Wybierzcie się na spacer do lasu lub parku, podczas którego zbierzecie różne nasiona drzew – kasztany, żołądźcie, skrzydlaki klonu, orzechy laskowe itp. Przyjrzyjcie się im uważnie (warto zabrać ze sobą lupy!), sprawdźcie jak są zbudowane, a następnie porównajcie je ze sobą – coś je łączy, coś różni? Spróbujcie odgadnąć po co kasztanom i żołądźciom twarda osłonka? Zajrzyjcie do wnętrza kilku nasion. Co skrywają w środku? Zastanówcie się dlaczego niektóre nasiona spadają bardzo blisko drzewa, a inne są daleko unosi wiatr czy przenoszona zwierzęta. Po powrocie z wyprawy zasadźcie wspólnie zebrane okazy. Możecie do nich dołączyć nasiona drzew owocowych np. jabłek lub gruszek ze śniadaniówek dzieci*. Dbajcie o nie, podlewajcie i co jakiś czas oglądajcie jak rosną. Kiedy młode roślinki staną się już silniejsze, będzie je można zasadzić na okolicznych nieużytkach.

*Da się zasadzić wiele drzew i krzewów, także tych spoza naszej strefy klimatycznej – np. w warunkach klasowych można wyhodować piękne awokado – ale pamiętajcie, aby na zewnątrz sadzić tylko rodzime gatunki. Drzewa naturalnie nie występujące w Polsce zostawcie na klasowym parapecie, gdyż wprowadzone do środowiska mogą zagrozić lokalnym gatunkom.

Wielka wycinka

Potrzebne materiały: dużą mapę świata (mapę podłogową, mapę ścienną) lub kulę ziemską narysowaną na dużym arkuszu papieru. Wydrukowane z załącznika kontury drzew – po jednej sztuce dla każdego ucznia oraz wydrukowane i pocięte kafle przedstawiające małe drzewka – po 2–3 sztuki na każdego ucznia.

Zaczynamy od rozdania dzieciom konturów drzew. Rysunki kolorują w taki sposób, aby przedstawiały najpiękniejsze drzewo, jakie są sobie w stanie wyobrazić. Puste pole na odwrocie natomiast powinno zostać całe pokolorowane na czerwono. Po zakończeniu kolorowania czas wyciąć drzewa po konturach rysunku (młodszym dzieciom przedszkolnym możesz wyciąć drzewa przed zajęciami).

Usiądźcie wokół rozłożonej na podłodze mapy świata. Niech każdy położy swoje drzewo w dowolnym, wybranym obszarze mapy – np. w miejscu, które chciałby kiedyś odwiedzić (ważne by dopilnować, aby drzewa umieszczone były na lądzie). Obejrzyjcie teraz jak zalesiona jest wasza ziemia! Możecie chwilę pokrążyć wokół mapy i obejrzyć zebrane na niej prace.

Zwróćcie uwagę, że chociaż każdy dostał podobny kontur drzewa to każda praca jest inna. Podobnie jest z drzewami, nawet jeśli należą do tego samego gatunku – różnią się między sobą. Na ich wygląd i kondycję wpływa miejsce, w którym rosną oraz warunki atmosferyczne, ilość wody, jakość gleby, uszkodzenia mechaniczne (wzory wycięte w korze złamane lub wygięte gałęzie, ogryzane przez zwierzęta liście lub młode pędy itp.), współzawodnictwo o zasoby z innymi gatunkami i wiele innych. Wymyślcie wspólnie, co jeszcze może wpływać na rozwój drzew? Czy jesteście w stanie określić kiedy drzewa mogą się czuć szczęśliwe?

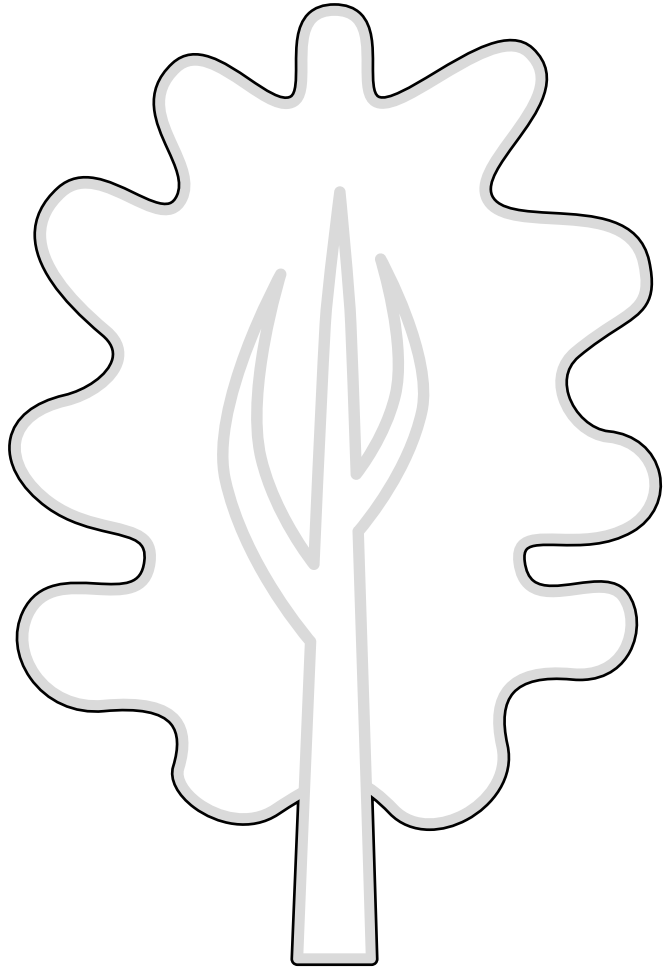
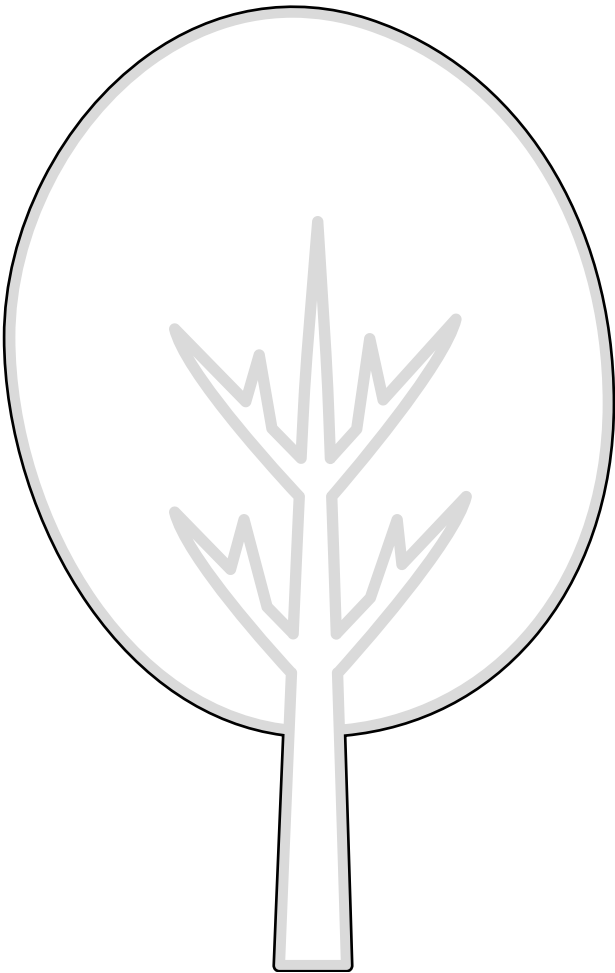
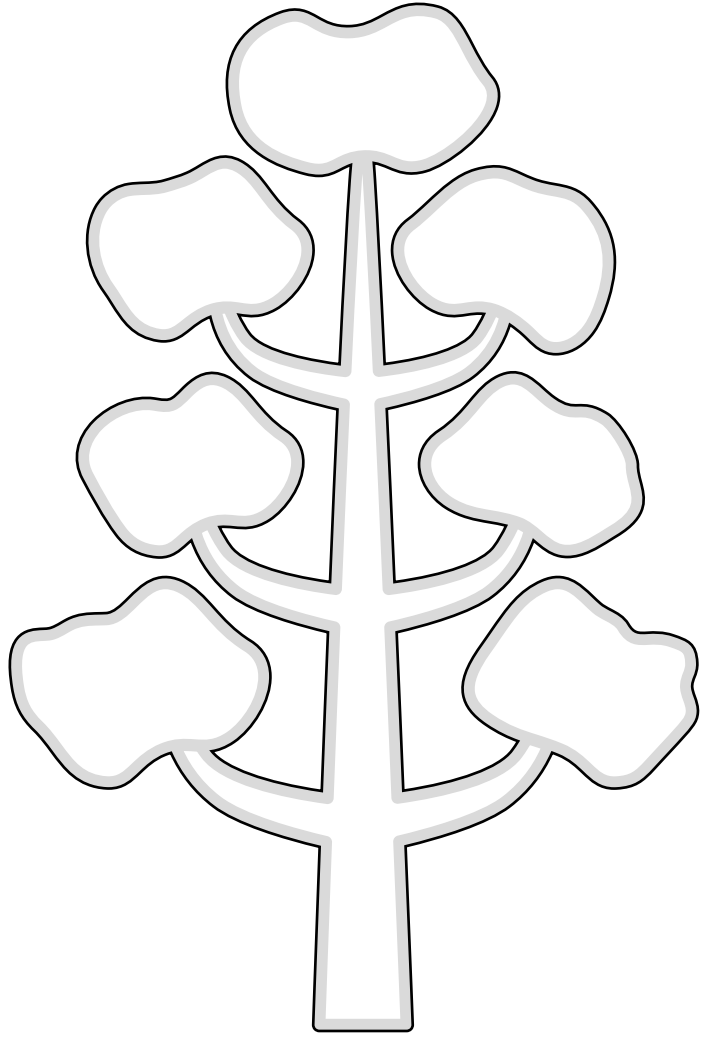
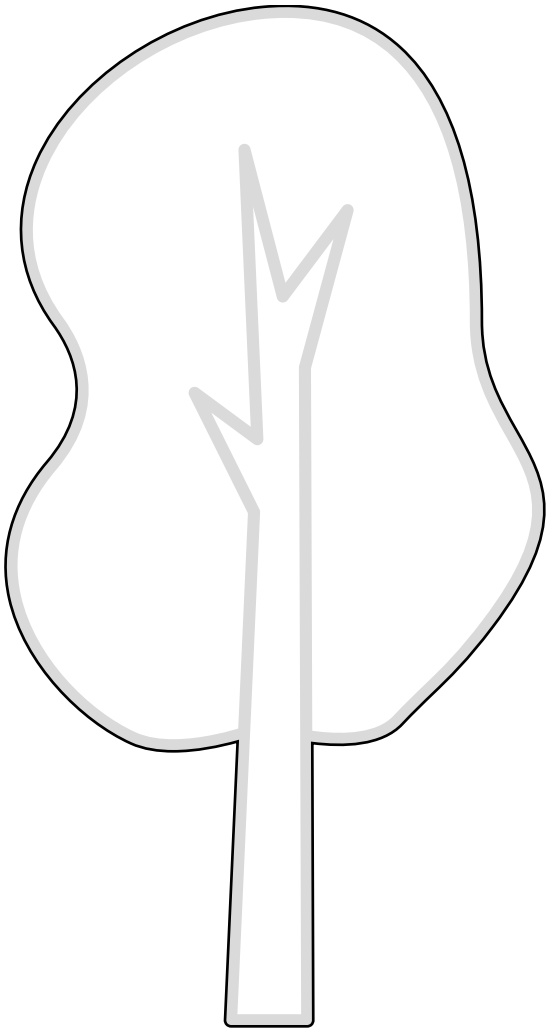
Znów usiądźcie wokół mapy i wyobraźcie sobie, że wasze rysunki symbolizują wszystkie drzewa na świecie. Jak widzicie, rosną w różnych miejscach – w jednych pojawiły się pojedyncze okazy, w innych wyrosły całe lasy. Postawcie sobie pytanie: czy na świecie jest dużo drzew? Czy powinno ich być więcej, a może mniej?

Wytłumacz dzieciom, że niestety ludzie wycinają na świecie coraz więcej drzew. Pojźdź do mapy i za każdym razem, kiedy wymienisz rzecz przyczyniającą się do wycinki, odwróć jedno lub kilka drzew (np. w przypadku budowy drogi) na czerwoną stronę. Zacznij od rzeczy oczywistych dla dzieci jak np. produkcja mebli, zapalek, papieru, spalanie drzew, żeby zrobić ognisko, ogrzać dom itd. i stopniowo przechodź do rzeczy bardziej abstrakcyjnych jak np. wycinka drzew pod nową drogę, wycinka pod budowę nowego osiedla mieszkalnego, zamiana lasów na pola kukurydzy lub palmy olejowej, używanej do produkcji słodyczy. Gdy padnie ostatnie drzewo, warto zadać pytanie: co się stanie ze światem, na którym nie ma już drzew?

Nie można zapominać, że drzewa – poza wszystkimi wcześniej wymienionymi funkcjami -dbają także o to, żeby na Ziemi nie było zbyt gorąco. Przypomnijcie sobie jakąś sytuację, kiedy w bardzo upalny dzień znaleźliście się w miejscu pozbawionym drzew. Gdzie to było? Może gdzieś w mieście? Może na polu lub łące? W takich miejscach letnie słońce potrafi być bardzo męczące, a czasem wręcz niebezpieczne. A jak by było, gdyby rosło tam choć jedno drzewo? Czy zmieniło to sytuację na lepsze? Jeśli macie takie wspólne doświadczenia z jakiejś wycieczki, to warto przypomnieć dzieciom tę sytuację.

Ustalcie grupowo jaki kolor najbardziej kojarzy się wszystkim z gorącem. Zauważcie, że wasza mapa jest cała czerwona. Jakby rozgrzała się do czerwoności albo dostała wypieków z gorąca! To wszystko jest między innymi wynikiem masowej wycinki lasów. Jak sądzicie, czy dobrze będzie się żyło na takiej gorącej planecie? Nie? Jak zatem można pomóc bezdrzewnej planecie? Na pewno, wcześniej czy później, pojawi się pomysł, żeby posadzić nowe drzewa. Przystąpcie więc do dzieła!

Podzielcie między siebie kafle z małymi drzewkami i spróbujcie zakryć nimi czerwone plamy na mapie. Szybko się okaże się, że jest to nie możliwe, aby zastąpić jedno duże, dorodne drzewo, potrzeba na jego miejsce zasadzić wiele małych drzewek (z badań naukowych wynika, że aby zastąpić zdolność pochłaniania CO₂ sędziwego buka, potrzeba aż 1700 dziesięcioletnich buków) i na dodatek poczekać na efekty przynajmniej kilkanaście lat zanim drzewa urosną. Co więc bardziej się opłaca dla naszej planety – sadzić dużo nowych drzew czy ograniczyć wycinanie tych, które już mamy?

Materiał edukacyjny Ośrodka Działań Ekologicznych „Źródła”

Opracowanie: Anna Chomczyńska-Czepiel, Kamil Czepiel

Redakcja: Anna Chomczyńska-Czepiel, Karolina Baranowska, Gosia Świderek

Opracowanie graficzne: Magdalena Warszawa

OŚRODEK DZIAŁAŃ EKOLOGICZNYCH „ŹRÓDŁA”

www.zrodla.org | globalna.edu.pl

www.facebook.com/ode.zrodla

Kamishibai 紙芝居 (jap. kami – papier, shibai – sztuka) to japoński teatr obrazkowy, który wykorzystuje kartonowe plansze z obrazkami i tekstem oraz drewnianą skrzynkę – na wzór parawanu z teatryków marionetkowych – w niej przedstawiane są kolejne fragmenty historii.

Ośrodek Działań Ekologicznych Źródła wydał dotychczas pięć bajek kamishibai:

- ▶ opowieść o dostępie do edukacji **„Szkola Czi-Tam”** Joanny Mueller z ilustracjami Jagi Słowińskiej
- ▶ opowieść o dostępie do wody **„Po drugiej stronie gór”** Anny Onichimowskiej z ilustracjami Marianny Sztymy
- ▶ opowieść o deforestacji **„Dlaczego zwierzaki mieszkają w bloku Maćka?”** Tomasa Trojanowskiego z ilustracjami Agnieszki Antoniewicz
- ▶ opowieść o migracjach i uchodźstwie **„Żyrafa na rowerze”** Rafała Witka z ilustracjami Joanny Rusinek
- ▶ opowieść o dostępie do żywności **„Gadatliwy ptak Narina”** Rafała Witka z ilustracjami Magdaleny Koziół-Nowak

Więcej informacji: www.globalna.edu.pl/kamishibai/